

Marka Míková (*1959, České Budějovice) původním jménem Marie Horáková, česká herečka, režisérka, muzikantka, spoluautorka základní idey a zakladatelka spolku Loutky v nemocnici a v neposlední řadě velmi výrazná autorka literatury pro děti, i když sama tvrdí, že při psaní na věkovou kategorii čtenářů příliš nemyslí. Rozhovor o svých knížkách, jejich vzniku a inspiracích poskytla redakci Tvořivé dramatiky v červnu 2017 v jedné pražské kavárně.

Dosud vydané knihy:

2001 – Roches a Bžunda, Baobab

2007 – Knihafoss, Baobab

2009 – JO537, Baobab

2012 – Mrakodrapy, Argo

2014 – Škvíry, Argo

2015 – Varvara, Fantasos

2015 – Jonáš spěchá domů, Argo

2015 – Zebry v nemocnici, Cesta domů

2016 – A smutek utek, Cesta domů

2016 – Žvejkačky, Baobab

Píšete pro děti?

Já asi vlastně píšu pro sebe. Jsem ten pes, co ucítí stopu a běží po ní. Ke mně to přijde jako nápad, taková nezřetelná věc a já potom utíkám, utíkám a jen mažu, co se tam nehodí. Ale běžím, abych našla ten cíl, ten buřtíček. A mažu hodně. Mívám vždycky období třeba čtrnáct dní, kdy mám čas na intenzivní psaní a potom se k tomu vracím s odstupem třeba měsíce a hned vím přesně, co tam nepatří.

Spolupracujete s nějakým redaktorem, který vám oponuje vaše texty?

Třeba u Varvary jsem o to vyloženě požádala. Nakladatelství Fantasos je maličké a myslím, že mě mají až moc rádi. A já jsem potřebovala mít někoho, kdo mě pohlídá, protože vím o jedné své slabině a to je, že se často nechávám unést fantazií až moc. Takže ztrácím hranice, které jsou důležité pro čtenáře, pro jeho orientaci v příběhu.

Takže jsem poprosila Renatu Venclovou (pozn. red. slovesná dramaturgyně Českého rozhlasu), aby mě hlídala. Ale v Argu, kde mi taky vyšlo pár knížek, tam je Alena Pokorná, redaktorka dětských knih, která je úžasná. Tu člověk nemusí o nic žádat, dá jí hotový text, za kterým už si stojí a potom se rozčiluje a skoro ji nemá rád, protože její změny jsou nelítostné. Týkají se třeba slovosledu, něčeho o čem já bývám přesvědčená, že jsem to přesně takhle chtěla. Ale to, že tomu věnuje tolik času a nabízí svůj pohled takto ostře, to člověka donutí, aby se znovu ptal, jestli to má být tak, nebo jinak, aby věci případně přehodnotil. A to mám ráda.

Týkalo se to i knížky Jonáš spěchá domů?

Ano, ale Jonáš je kapitola sama pro sebe. Tohle se týkalo hlavně Mrakodrapů a Škvír. Jonáš vznikl u pana Valeše (pozn. red. Radoslav Valeš je autorem výtvarné stránky bilderbuchu). On to napsal. Napsal to tiskacím písmem a ty věty byly takové dětské, trochu legrační, neúplné. Pro mě to byla práce, jak mu posloužit, jak z jeho výtvarného vidění udělat literaturu. Posílala jsem to ke čtení nejprve jemu, a když on řekl: „Tak jo,“ (rezignovaná intonace a smích) tak to byla výsledná podoba. Pan Valeš měl samozřejmě svou vizi a někde jsme se dost vzdalovali. Třeba ten výrobce medvídky byl v mém pojetí takový drsný chlapík s kladívkem, trochu od podlahy, ale pan Valeš ho viděl úplně někde jinde, považoval ho za jakéhosi stvořitele a ten můj medvídky prostě stloukl kladívkem. Ale mně připadá, že tam teď stejně je i ten jeho tvůrce i ten můj. Museli jsme se s tím trochu popasovat, ale panu Valešovi se výsledná podoba knížky líbí a má ji rád.

Kdo je Leonka ze závěru knihy?

To je dcera pana Valeše.

Kde se berou vaše postavy? Mají nějaké předobrazy? Co třeba Lucka z Mrakodrapů? Matylda ze Škvír?

Já samozřejmě znám jednu určitou Matyldu, ale ona se potom vymkla kontrole. Na začátku tam inspirace byla, ale Matylda z knížky je teď už úplně někdo jiný než skutečná Matylda. Taky vyrostla. Člověk ji tak nějak víc zná, když o ní píše, a trošku se do toho projektuje, s tím se nedá nic dělat. Darovala jsem Matyldu Matyldě, ale myslím, že věděla sama, že to není ona. A Lucka? Ta nemá předobraz.

Ve vašich knihách se velmi často objevuje prostupnost světů. Ty blízké světům reálným se najednou prolnou s těmi, které jsou hodně fantastické, a čtenář najednou sleduje třeba Matyldinu cestu škvírou do budoucna a zpět. A přitom není jisté, jestli jsou to světy paralelní nebo jen jeden, postava těmi světy nějak prokluzuje a zdá se, že je to všechno doopravdy. Kde se berou všechny vaše mlhoviny a cesty časem?

No jo, no. To je otázka, na kterou já asi neznám odpověď. Ale určitě vím, že je to nějaké mé životní téma. Ono to totiž existuje. Ten druhý svět je. A člověk by se do něj tak rád dostal, ale ono to moc nejde. V dětské fantazii, v dětském světě to bylo lehčí. Mně je v tomto světě víc svobodně. Nedá se říct, že bych se tomu přizpůsobovala. Ale spíš je mi v tom dobře, takže to plyne a potom se nechávám korigovat. Když už mi třeba Tereza Horváthová z Baobabu řekne: „Marko, to už je moc,“ tak já ráda uberu.

Nejste předvídatelná. Člověk si udělá deset variant plánů, co by se mohlo postavám v příběhu stát, ale ono se to vyvine ještě úplně jinak. Zdá se, že vaše fantazie je opravdu bezbřehá.

Ted' třeba pracuji na knížce, která má úplně faktický základ. Týká se mého vzdáleného strýce, emigranta z Itálie, který žil v domě v Rugolu (pozn. red. město v italské provincii Treviso). Byl to ilustrátor dětských knížek, zároveň dělal fresky – zvláštní divoký muž. A mně se tam najednou objevila dvojčata. A teď je to ta chvíle, kdy se v člověku sváří všechny věci, co by rád řekl, ale co současně nechce říct. Rád by zůstal ve světě fresek a ve fantazii, kterou to vyvolává. A ono ji to vyvolává do dneška. Ted' jsem tam před měsícem jela, abych nasála atmosféru tohoto prostředí. A ono to tam znovu je. Děťství tam je. Ta jednoduchost představitosti. Prostě je mi dobře ve světě, kde se neřeší až do krve vztahy dospělých.

Máte ráda žvejkačky?

No jo! (Srdečný smích)

Žvejkačky. Je to vaše desátá knížka a přitom první básnická. Jak je možné, že na sebe poezie nechala tak dlouho čekat?

To zařídila Tereza Horváthová z Baobabu, protože mě požádala, abych začala psát básničky, abych si je schovávala a abych jí je posílala. Ta práce trvala asi tak rok, možná rok a půl. A ona z nich vybrala. Samozřejmě už jsem nějaké básničky měla i před tím, z některých se staly i písničky, ale nějak jsem nemyslela na to, že bych vytvořila sbírku básní.

Máte Žvejkačky prověřené na dětech?

Ano, oni to milují! Když čtu tuhle knížku v knihovně, tak mám jeden výtisk podélně slepený a všechny básničky uvnitř mám rozstříhané a nabízím dětem, „aby si vzaly žvejdu, že jim ji přežvejknou“ a oni to potom chtějí přečíst celé.

Přemýšlela jste o skladbě sbírky? Jestli chcete záměrně nabídnout básničky různého rytmu, různých námětů nebo držet nějakou jednotící linii?

Záměrně jsem o tom nepřemýšlela. Prostě jsem to poslala Tereze a ona si vybrala, co se jí líbilo. Bylo toho původně mnohem víc. A jednu dobu jsem začala psát takovou sbírečku esemesek, takže i z nich Tereza několik přidala. To jsou ty tři vložené lístečky.

Podílela jste se nějak na návrhu obalu a grafického zpracování knihy?

Ne, to dělal kompletně Juraj Horváth. Oni jsou v Baobabu skvělí.

Bude následovat ještě nějaká další básnicková knížka?

Už jsem jednu do Baobabu posílala. Je o takové opičce. Vyšla z jedné básničky o opičce ze Žvejkaček. Je to teď taková moje kamarádka. Vlastně to vychází z takové té legrace, jak si někdo domů přinese „opičku“, ale ona je to opravdová opička a potom s ním žije a zlobí ho (smích).

U Baobabu jste vydala svou první knížku, Rochese a Bžundu. Jak došlo k vašemu setkání s tímto nakladatelstvím?

Když jsem dokončila Rochese a Bžundu, tak mě povzbudili kamarádi, abych to někde nabídla. A já jsem to nabízela všude možné, měla jsem asi deset různých nakladatelství a ze všech mi přicházely dopisy, že nevidí přesnou věkovou adresu. Tak jsem si říkala, že to možná nemá cenu. Ale potom došlo na Baobab. Tam to přečetli a než jsem dojela domů tramvají, tak mi volali, že to vydají.

Jak dlouho se vaše knížky rodí? Nebo která vznikala nejdéle?

Dlouho jsem psala Škvíry. Nejprve jsem je napsala bez toho zvratu, který je uprostřed. Nabízela jsem to Baobabu, ale Tereze se to vůbec nelíbilo a já jsem to úplně zahodila, i když v tom byla už spousta práce. A pak jsem jednoho léta byla v Kalifornii a měla jsem spoustu času a znovu jsem se k tomu vrátila. A najednou při jedné procházce mě napadlo, co by se mohlo stát. A to mě tak uchvátilo, že jsem jela jak fretka a začala jsem psát, psát, psát dál a dál. Samotnou mě to ohromně bavilo. Ale celkově teda vznik této knížky trval nejdéle, protože jsem nejprve napsala první část, potom nebylo dlouho nic a potom přišlo to dokončení. No a potom ještě běžela v Argu redakční práce, takže to trvalo dost dlouho.

Je to podle vás veselá knížka?

Veselá není. Ale zábavná asi ano. Jsou tam ti tátovi kamarádi ze štábu (smích).

Vaše knížky v sobě mají celkem dost jakéhosi každodenního smutku, ale je dobře ošetřen. A přímo tématem je to v knížce A smutek utek. Jak vznikla spolupráce s nakladatelstvím Cesta domů (pozn. red. Cesta domů je nezisková organizace, která poskytuje zdravotní a sociální služby, komukoliv v České republice poskytuje poradenství v oblasti péče o nevyléčitelně nemocné a umírající, mj. vydává knížky pro děti i dospělé o konci života.)?

Martina Špinková mě oslovila asi před čtyřmi lety, že dělá adventní čtení a chtěla ode mě povídku. Tak to byla první vlaštovka. A zrovna to je o vlaštovce. Druhá spolupráce s Cestou domů byla taky v rámci adventního čtení a potom mě Martina požádala, jestli bych zkusila Zebry (pozn. red. Zebry v nemocnici). Zebry jsou i skládací a nosím je s sebou do nemocnice (pozn. red. V rámci projektu Loutky v nemocnici). Dnes jsem v nemocnici Zebry zrovna rozdávala, tak snad potěší.

Opravdu Vám někdy lezou zebry z tašky, jako se to děje té paní z knížky?

Ale to bylo opravdu tak. To byla taková zebrová taška a tím jsem se sama velmi bavila, protože to se mi „skoro“ stalo.

Jak vznikaly příběhy z knížky A smutek utek?

Tohle chtěla Martina Špinková. Řekla mi, o čem to má být. Sama napsala Divný brach strach a chtěla ode mě to téma. Prostě knížku o smutku. Tak jsem lovila ve svých různých smutcích nebo z toho, když jsem se setkala s tím, že někdo takhle bojoval. Ale kdybych to psala teď, nebo s větším odstupem, tak ještě by tam byly jiné smutky. Teď když to čtu, tak si uvědomuju, že je to psané hodně zlehýnka a že někdy jsou všelijaké deprese a smutky opravdu zlé. Stalo se mi, že jedna dospělá kamarádka třeba vůbec nemohla snést pohled na jeden takový smutek. Ráda bych tam přidala ještě aspoň jednu povídku, která by zohlednila to, že to není tak jednoduché, zbavit se smutku.

Která z vašich knížek je vám momentálně nejmilejší?

To se nedá říct. Mám hodně ráda Škvíry. Něco v nich mám, nějaký časový úsek svého života. A Varvaru. Tu mám ráda, protože mám ráda velryby. I když Mrakodrapy a uvnitř Ema! Tu mám taky ráda, Emičku. Jak bloudí do těch různých pater a vždycky se tam něco stane... Tam bych si taky přála být.

Varvara je vlastně epos inspirovaný opravdovou zprávou.

To bylo zadání.

Vám nevádí psát na zadání?

Mně to nevádí. Vždycky tam něco je. A mně jsou velryby blízké. Já jsem byla nadšená, když mě o to Věra Weinerová (pozn. red. zástupkyně nakladatelství Fantasos) požádala. Přišla s tím, že našla tuhle zprávu a že by hrozně moc chtěla takovou knížku vydat, jestli bych nenapsala něco, co by tak ta velryba mohla potkat. Já nevím, jestli jste viděla velryby někdy, ale to je taková krása! Člověk je z toho úplně dojatý, že je tam někde hluboko pod námi takový svět obrovských zvířat, nevinný, čistý. I to, že velryba žije osmdesát let a že putuje ještě teď, tam někde, a že má mláďata. Já jsem si při psaní pořád poslouchala všelijaké zvuky, co vydávají velryby, protože plejtvákovec šedý vydává úplně jiné než kosatka. Kosatka tak kvílí, ale plejtvákovec hučí. I tohle bylo dobrodružství. Nebo třeba sviňucha. Člověk třeba ani netušil, že nějaká sviňucha existuje a najednou se s ní setkává. Nebo narvalové. Takže to bylo velké dobrodružství tohle všechno objevovat. Existují i výklady, že máma, když se jí ztratí mláďe, volá v jiné tónové výšce. To je fascinující.

V jednom rozhovoru jste zmínila, že jste chodila na dramaťák. Vnímáte to jako nějaký důležitý bod ve vaší další cestě k divadlu a literatuře?

Chodila jsem k paní **Milaně Velenové**, je to taková charismatická osoba. Mně tam bavilo plno věcí, ale když vzpomínám na dramaťák, tak mnohem víc než hraní vidím třeba Magdu Proškovou, která mimochodem taky píše knížky, a že jsme šly potom třeba na dortíček a že to byla taková celková událost. Takový únik, do našeho světa. Ona tam hrála žabáka, já princeznu, nic zvláštního to asi nebylo (smích).

Svět literatury a svět divadla vedle sebe stojí velmi blízko a vy tvoříte v obou těchto oblastech. Ale navíc také nosíte „divadlo“ do nemocnice. Jaký je rozdíl v práci s loutkami v nemocnici a v divadle?

Je to úplně jiná parketa. Člověk do nemocnici nese nějaké loutky a moc rád by odehrál třeba pohádku O brblající chobotnici, ale třeba k tomu vůbec nemůže dojít, protože třeba zrovna jedno dítě odvázejí a jiné zase přivázejí, takže mnohdy stačí, že tam poskakují mořští koníci a blbnou. A když se dítě něčemu směje, tak se u toho zůstane delší dobu a na tom příběhu až tak nezáleží. Kdežto když člověk hraje představení, tak to někam táhne, přesně ví, kudy a kam chce dojít a chce i tu katarzi na konci a není to jen zábava za každou cenu. V nemocnici máme jiné priority. Tady víme, že stačí jeden úsměv a to první zachechtání znamená, že už jste si dítě získali a chcete, aby se smálo, mluvilo, aby myslelo na něco jiného. Takže v nemocnici jsou loutky prostředek.

Jak vlastně vznikla myšlenka jít s loutkami do nemocnic?

Na začátku byl jeden můj známý, tehdy známý mé maminky, emigrant Otokar Seifert, který to dělal v Německu. Sám byl nemocný a zároveň dělal loutkové divadlo. No a oni mu do nemocnice přinesli loutky, on je tam vytahoval a potom mu jedna sestřička říkala: „Nechcete to zkusit předvést dětem?“ A děti naproti se začaly koukat a on mě potom prosil, abych mu v tom pomáhala. Abych mu našla tu správnou délku nebo co všechno by se dalo udělat. A potom jsem to já založila v České republice a on to stále provozuje v Německu. A dál už to jelo. Otokar to v Německu stále provozuje sám, možná má jednoho kolegu, kdežto nás je patnáct. Jsou to různí lidé, muzikanti, herci, loutkoherci, mim, psychoterapeutka – najednou se to poskládalo do jiného tvaru. Působíme teď v nemocnicích ve všech krajských městech a také v léčebnách, kde se dá hrát celé představení.

A hrajete pouze pro děti nebo i pro dospělé?

Na geriatrii hrajeme jenom v Olomouci a v Hradci Králové. To bylo tak, že jednou jeden sponzor žádal, abychom jeli tam. Vyhráli soutěž o nejkrásnější úsměv v nemocnici. Nějaká sestřička vyfotila v jejich nemocnici úsměvy a odměnou jsme byli my. A člověk to tam začne dělat a najednou vidí, že to má smysl, že je to důležité, tak tam prostě pořád chodíme, i když už bychom nemuseli nebo neměli...

Považujete za štěstí, že jste se v hereckém životě vydala spíš na cestu loutkoherectví než činoherního herectví?

To si myslím. Já se při této práci nejvíc raduji z té svobody. Že člověk nemusí dělat něčí text, něčí výklad, že hledá svou cestu, to, co on může říct. A zároveň tím, že jsem v pozici organizátora, tak se pořád snažím, aby i ti ostatní, co jsou zapojeni v projektu, mohli dělat totéž sami za sebe. Třeba tam je Kristýna Skalická, písničkářka s harmonikou, zároveň je loutkářka – chci, aby tam mohla přinést sama sebe, aby těmto pravidlům nebyla svázaná. Není to vždycky jednoduché.

Takže vaši „loutkáři“ si chystají své výstupy a své texty sami?

Úplně to tak není. Oni chvilku chodí s námi, aby to nejprve viděli. A je fakt, že já jsem ten, kdo po dohodě s nimi vymýšlí, jaké pohádky zpracujeme. Není to tak, že by si to ten člověk sám přinesl do

nemocnice a tam to odehrál. To zase ne. Ale povídáme si, co by rád, a pak to zadávám ke zpracování. Třeba Tomáš Zmrzlý nám bude vyrábět Mauglího na příští rok a tak si povídáme, komu se to líbí, kdo by to chtěl, jestli to má cenu. Ale díky tomu to má nějakou jednotnou tvář.

A dostávají se do nemocnice i vaše literární texty, vaše knížky? Škvíry, Roches a Bžunda, Knihafoss?

Je pravda, že Rochese a Bžundu jsem si nechala vyrobit u Karla Vostárka. To jsou jediní dva hrdinové. Ale to vzniklo, protože chodívám číst do knihoven a je to prima, když můžu číst a zároveň něco dělat rukama. Ale v nemocnici byli snad jen jednou.

A kdo z postav z vašich knih má ještě fyzickou podobu?

Mám ještě plochou fretku (pozn. red. motiv z knihy Škvíry), ale tu mám zatím jenom tak, jako že mi ji výtvarnice udělala, ale nic s ní ještě nedělám. A nic dalšího jsem si zatím netroufla.

Vraťme se ještě k tomu, jak probíhá samotné vaše psaní. Píšete do počítače, nebo na papír?

Různě. Třeba ta poslední povídka z Mrakodrapů byla v sešitě. Vznikla skoro na jeden zátah. No ale počítač je prostě dobrý. A básničky ze Žvejkaček jsou načmárané v sešitu. Ale jinak píšu i na různé útržky papíru, potom to úplně zoufale nemůžu najít... Píšu i v tramvaji. Ale teď třeba, jak pracuji na tom Rugolu, tak se nemůžu dočkat, až bude ta chvíle, kdy každé ráno vstanu, budu psát, dokud to půjde, pak někam půjdu a pak zas budu psát. Tohle nemůžu psát po večerech. Tohle chce mít hlavu nastavenou na jeden směr, aby se zachytily všechny nitky, aby to fungovalo, aby se to nerozsypalo.

Třeba u Varvary, tam to takhle bylo, že jsem měla dobu, kdy jsem psala a taky jsem nad sebou měla ten bič, že to mělo být do konce prázdnin, protože to chtěli vydat na Vánoce.

Napadlo vás někdy psát vyloženě pro dospělé?

Myslím, že bylo napsáno tolik nádherných věcí, že nevím, jak bych já mohla přispět. Ještě mě nenapadlo nic, co by mi připadalo, že na tomto poli může obstát.

A dál se rozhovor s vlídnou a usměvavou Markou Míkovou oddaloval od témat literárních směrem k běžným denním otázkám, ale přesto se spirálovitě vracel k světům z jejích knih. Protože třeba při besedách v knihovně je prý krásné sledovat, jak malé děti věří, že Knihufoss napsala Hredka (pozn. red. Hredka je hlavní hrdinka a vypravěčka příběhu) a Marka Míková nemá to srdce jim prozrazovat, že je autorkou knihy i Hredky, a že je tedy Hredka vymyšlená. Své knížky má Marka Míková ráda, ale ještě raději má svůj fantazijní svět, do kterého je možné díky jejím knížkám nahlížet. K tvorbě přistupuje na jedné straně naprosto otevřeně a na druhé straně s velkou pečlivostí a vysokými nároky na sebe samu. Spolupráce s redaktory si velmi váží, ale přesto si myslí, že o finální zralosti textu autor sám ví. Jenom jde o čas, který si každý text žádá a je potřeba být trpělivý. Pro tentokrát zůstala stranou autorčina tvorba divadelní, o té ale Tvořivá dramatika jistě bude referovat v některém z dalších čísel.